

Giorgio Agamben : Πως η εμμονή της αστυνόμευσης μεταλλάσσει τη δημοκρατία.

Giorgio Agamben :

Πώς η εμμονή της αστυνόμευσης μεταλλάσσει τη δημοκρατία

Η κυβέρνηση Μητσοτάκη με τα επαναλαμβανόμενα κατασταλτικά μέτρα ασφαλείας καθώς και με τα «βοηθητικά» περιοριστικά μέτρα για λόγους υγείας, δεν επιβεβαιώνει μια κάποια εμμονή. Πρόκειται για την ενοποίηση του Κράτους ασφαλείας με το Αστυνομικό κράτος που με απλά λόγια αυτό σημαίνει τη συσσώρευση Ισχύος του Κράτους και αυτή η ισχύς θα του επιτρέψει να την πολλαπλασιάσει δια μέσου ενός ανεξέλεγκτου πλέον καπιταλισμού. Και όλα αυτά κατά δήλωση του ιδίου του κόμματός του και της κυβέρνησης. Χωρίς αιδώ. Ένα κείμενο του Αγκάμπεν το οποίο βρήκαμε στην εφημερίδα Le Monde Diplomatique το μεταφράσαμε και το δημοσιεύουμε επειδή είναι επίκαιρο για τις βαθύτερες συνέπειες των πολιτικών Ασφαλείας αλλά και των «αποδομητικών προοπτικών»,

<https://www.monde-diplomatique.fr/2014/01/AGAMBEN/49997>

Η ιδιότητα του πολίτη περιορισμένη

σε βιομετρικά δεδομένα

Το άρθρο 20 του νόμου περί στρατιωτικού προγραμματισμού, που εκδόθηκε στις 19 Δεκεμβρίου, επιτρέπει την ευρεία παρακολούθηση των ψηφιακών δεδομένων, μέχρι το σημείο που αναφέρεται ως «Patriot Act αλα γαλλικά» (ΣτΜ. είναι αναφορά στο νόμο έκτακτης ανάγκης των ΗΠΑ). Καθορισμένη ως απόλυτη προτεραιότητα, η επιταγή ασφαλείας αλλάζει συχνά το πρόσχημα (πολιτική ανατροπή, ένοπλη πάλη), αλλά διατηρεί τον στόχο της: να κυβερνά τους πληθυσμούς. Για να κατανοήσουμε την προέλευσή της και να προσπαθήσουμε να την αποτρέψουμε, πρέπει να επιστρέψουμε στον 18ο αιώνα ...

του Giorgio Agamben

Η ορολογία “για λόγους ασφαλείας” (“for security reasons”, “per ragioni di sicurezza”) λειτουργεί ως επιχείρημα της εξουσίας το οποίο, περιορίζοντας όλες τις συζητήσεις, επιτρέπει την επιβολή προοπτικών και μέτρων που δεν θα δεχόμασταν σε άλλη περίπτωση. Πρέπει να αντιτάξουμε την ανάλυση μιας έννοιας που μπορεί να φαίνεται ανώδυνη αλλά έχει αντικαταστήσει οποιαδήποτε άλλη πολιτική αντίληψη: την ασφάλεια.

Θα μπορούσαμε να πιστέψουμε ότι ο στόχος των πολιτικών ασφαλείας είναι απλώς η πρόληψη κινδύνων, ταραχών ή ακόμη και καταστροφών. Μία συγκεκριμένη γενεαλογία στην πραγματικότητα εντοπίζει την προέλευση της έννοιας στο ρωμαϊκό ρητό *Salus publica suprema lex* (“Η σωτηρία του δήμου είναι ο ανώτατος νόμος”), και έτσι την εγγράφει στο παράδειγμα της κατάστασης εξαίρεσης. Ας σκεφτούμε το *senatus consultum ultimum* (ΣτΜ. η Γερουσία) και τη δικτατορία στη Ρώμη, την αρχή του δικαίου σύμφωνα με την οποία το *Necessitas non habet legem* (“Η ανάγκη δεν έχει νόμο”), τις επιτροπές Κοινής Σωτηρίας κατά τη Γαλλική Επανάσταση, το Σύνταγμα στις 22 Frimaire (ΣτΜ. Φριμέρ μήνας ομίχλης και πάχνης), έτος VIII (1799), που αναφέρεται σε “ταραχές που θα απειλούσαν την ασφάλεια του Κράτους” · ή και πάλι στο άρθρο 48 του Συντάγματος της Βαϊμάρης (1919), τη νομική βάση του εθνικού σοσιαλιστικού καθεστώτος, το οποίο ανέφερε επίσης τη «δημόσια ασφάλεια».

Αν και ορθή, αυτή η γενεαλογία δεν μας επιτρέπει να

κατανοήσουμε τα σύγχρονα μέσα ασφαλείας . Οι διαδικασίες εξαίρεσης στοχεύουν σε μια άμεση και πραγματική απειλή που πρέπει να εξαλειφθεί αναστέλλοντας για περιορισμένο χρονικό διάστημα τις εγγυήσεις του νόμου. Αντιθέτως, οι «λόγοι ασφαλείας» για τους οποίους μιλάμε σήμερα, αποτελούν μια κανονική και μόνιμη τεχνική διακυβέρνησης.

Ο Μισέλ Φουκώ συμβουλεύει να ερευνήσουμε περαιτέρω το καθεστώς εξαίρεσης αναζητώντας την προέλευση της σύγχρονης ασφάλειας στις αρχές της σύγχρονης οικονομίας, ειδικότερα στον Φρανσουά Κενέ (1694-1774) και τους φυσιοκράτες. Αν και λίγο μετά τις Συνθήκες της Βεσφαλίας , τα μεγάλα αυταρχικά Κράτη εισήγαγαν στην επιχειρηματολογία τους την ιδέα ότι ο κυρίαρχος έπρεπε να ελέγχει την ασφάλεια των υπηκόων του, χρειάστηκε να περιμένουμε τον Φρ. Κεναι ούτως ώστε η ασφάλεια – ή καλύτερα η “αστυνόμευση” – να αποβεί κεντρική έννοια του κυβερνητικού δόγματος.

Αποτροπή ή διαχείριση των προβλημάτων ?

Το άρθρο του με θέμα «Σπόροι» στην Εγκυκλοπαίδεια παραμένει, δύομισι αιώνες αργότερα, απαραίτητο για την κατανόηση του τρέχοντος τρόπου διακυβέρνησης. Ο Βολτέρος θα έλεγε ότι μόλις εμφανίστηκε αυτό το κείμενο, οι Παριζιάνοι σταμάτησαν να συζητούν για το θέατρο και τη λογοτεχνία για να μιλήσουν για την οικονομία και τη γεωργία ...

Ένα από τα κύρια προβλήματα που αντιμετώπισαν τότε οι κυβερνήσεις ήταν η έλλειψη τροφίμων και ο λιμός. Μέχρι τον Κενέ, προσπάθησαν να τους αποτρέψουν με τη δημιουργία δημόσιων σιταποθηκών και την απαγόρευση της εξαγωγής σιτηρών. Αλλά αυτά τα προληπτικά μέτρα είχαν αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγή. Η ιδέα του Κενέ είναι να αντιστρέψει τη διαδικασία : αντί να αποπειραθούμε να προβλέψουμε το λιμό, θα πρέπει να τον αφήσουμε να εξελιχθεί και με την απελευθέρωση (φιλελευθεροποίηση) του εξωτερικού και εσωτερικού εμπορίου, να τον διαχειρισθούμε όποτε παρουσιαστεί. Εδώ με τον όρο “ δια-Κυβέρνηση, δια-χείριση” ανατρέχουμε στην ετυμολογική έννοια του όρου: – ένας καλός πλοηγός εκείνος που κρατά το πηδάλιο – δεν μπορεί να αποφύγει την καταιγίδα αλλά, εάν προκύψει, πρέπει να είναι ικανός να κατευθύνει το καράβι.

Με αυτήν την έννοια πρέπει να κατανοήσουμε την προτροπή που αποδίδεται στον Κενέ, αλλά που στην πραγματικότητα δεν έγραψε ποτέ: « *Laisser faire, laisser passer* » (ΣτΜ. Αφήστε το να συμβεί, αφήστε το να περάσει). Αντί να είναι μόνο το σύνθημα

του οικονομικού φιλελευθερισμού, ορίζει ένα παράδειγμα Διακυβέρνησης, που τοποθετεί την ασφάλεια – ο Κενέ αναφέρεται στην ασφάλεια των “αγροτών και των εργατών” – όχι στην πρόληψη των ταραχών και των καταστροφών, αλλά στην ικανότητα να τις διαχειριστούμε προς μία χρήσιμη κατεύθυνση.

Πρέπει να υπολογίσουμε τη φιλοσοφική σημασία αυτής της αντιστροφής που αναστατώνει την παραδοσιακή ιεραρχική σχέση μεταξύ αιτίων και αποτελεσμάτων: δεδομένου ότι είναι μάταιη ή και πάντα δαπανηρή η διαχείριση των αιτίων, είναι πιο χρήσιμο και πολύ ασφαλέστερο να ρυθμίζουμε τα αποτελέσματα. Η σημασία αυτού του αξιώματος δεν είναι αμελητέα: διέπει τις κοινωνίες μας, από την οικονομία έως την οικολογία, από την εξωτερική και στρατιωτική πολιτική έως τα εσωτερικά μέτρα ασφάλειας και αστυνόμευσης. Είναι επίσης εκείνο που βοηθά να κατανοήσουμε την κατά τα άλλα μυστηριώδη σύγκλιση μεταξύ του απόλυτου οικονομικού φιλελευθερισμού και ενός καθεστώτος αστυνόμευσης άνευ προηγουμένου. Ας πάρουμε δύο παραδείγματα για να δείξουμε αυτήν την προφανή αντίφαση. Πρώτα απ’ όλα, το παράδειγμα του πόσιμου νερού. Αν και είναι γνωστό ότι σύντομα θα υπάρξει έλλειψη σε ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη, καμία χώρα δεν έχει μια σοβαρή πολιτική για να αποφευχθεί η σπατάλη του. Από την άλλη πλευρά, βλέπουμε να αναπτύσσονται και να πολλαπλασιάζονται τεχνικές και εργοστάσια για την επεξεργασία των μολυσμένων υδάτων σε όλο τον κόσμο – μια μεγάλη αγορά εν εξελίξει.

Τώρα ας αναλογιστούμε τις βιομετρικές συσκευές που είναι μια από τις πιο ανησυχητικές πτυχές των τρεχουσών τεχνολογιών αστυνόμευσης. Η βιομετρική εμφανίστηκε στη Γαλλία το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Ο εγκληματολόγος Alphonse Bertillon (1853-1914) βασίστηκε στη φωτογραφία σήμανσης και τον ανθρωπομετρικό υπολογισμό για να κατασκευάσει το “ομιλούν πορτρέτο” του, το οποίο χρησιμοποιεί ένα τυποποιημένο λεξικό για να περιγράψει τα άτομα χρησιμοποιώντας ένα φάκελο σήμανσης. Λίγο μετά, στην Αγγλία, ένας ξάδερφος του Κάρολου Δαρβίνου και μεγάλος θαυμαστής του Bertillon, ο Francis Galton (1822-1911), ανέπτυξε την τεχνική των δακτυλικών αποτυπωμάτων. Ωστόσο, αυτές οι μέθοδοι προφανώς δεν αποτρέπουν το έγκλημα, αλλά συγχέουν τους κατ’ επάγγελμα παραβατικούς. Εδώ ξαναβρίσκουμε την αντίληψη αστυνόμευσης των φυσιοκρατών: μόνον αφού διαπραχθεί το έγκλημα μπορεί το κράτος να επέμβει αποτελεσματικά.

Σχεδιασμένες για καθ' ἑξίν παραβατικούς και αλλοδαπούς, οι ανθρωπομετρικές τεχνικές παρέμειναν από καιρό το αποκλειστικό τους προνόμιο. Το 1943, το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών απέρριπτε για μία ακόμα φορά το νόμο αναγνώρισης πολιτών, ο οποίος επιδίωξε να ταυτοποιήσει όλους τους πολίτες με ταυτότητες με τα δακτυλικά τους αποτυπώματα. Μόνο κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα γενικεύθηκε μία ανάλογη διαδικασία. Αλλά το τελευταίο βήμα έχει γίνει πρόσφατα. Οι οπτικοί σαρωτές που επιτρέπουν την ταχεία αποτύπωση δακτυλικών αποτυπωμάτων και τη δομή της ίριδας έβγαλαν τις βιομετρικές συσκευές από τα αστυνομικά τμήματα για να τις καθιερώσουν στην καθημερινότητα. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα, η είσοδος στα κυλικεία του σχολείου ελέγχεται από μία συσκευή οπτικής ανάγνωσης όπου το παιδί σχεδόν αυτόματα και χωρίς σκέψη προσφέρει το χέρι του (ΣτΜ. γίνεται ταυτοποίηση δακτυλικών αποτυπωμάτων με την ανάλογη “αφηρημένη” συμπεριφορά των μαθητών).

Έχουν υψωθεί φωνές για να επιστήσουν την προσοχή στους κινδύνους του απόλυτου και απεριόριστου ελέγχου της Εξουσίας που κατέχει τα βιομετρικά και γενετικά δεδομένα των πολιτών. Με αντίστοιχα εργαλεία, η εξόντωση των Εβραίων (ή οποιαδήποτε άλλη γενοκτονία που μπορεί να φανταστεί κανείς), θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με βάση ασύγκριτα πιο αποτελεσματικές διαδικασίες και θα ήταν σίγουρα συνολική και εξαιρετικά γρήγορη. Η νομοθεσία για την ασφάλεια που ισχύει σήμερα στις ευρωπαϊκές χώρες είναι κατά κάποιον τρόπο πολύ πιο αυστηρή από εκείνη των φασιστικών κρατών του εικοστού αιώνα. Στην Ιταλία, το ενιαίο κείμενο των νόμων για τη δημόσια ασφάλεια (Testo unico delle leggi di pubblica sicurezza, Tulp) που υιοθετήθηκε το 1926 από το καθεστώς του Μπενίτο Μουσολίνι εξακολουθεί να ισχύει επί της ουσίας αλλά οι αντιτρομοκρατικοί νόμοι που ψηφίστηκαν στα «μολύβδινα χρόνια» (1968 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980) περιόρισαν τις εγγυήσεις που παρείχε. Και δεδομένου ότι η γαλλική αντιτρομοκρατική νομοθεσία είναι ακόμη πιο αυστηρή από την αντίστοιχη της Ιταλίας, το αποτέλεσμα της σύγκρισης με τη φασιστική νομοθεσία δεν θα ήταν πολύ διαφορετικό.

Ο αυξανόμενος πολλαπλασιασμός των μηχανισμών ασφαλείας αποδεικνύει μια αλλαγή στην πολιτική αντίληψη, σε σημείο που μπορεί κανείς να αναρωτηθεί δίκαια όχι μόνο εάν οι κοινωνίες στις οποίες ζούμε μπορούν ακόμα να χαρακτηριστούν

δημοκρατικές, αλλά επίσης αν μπορούν να εξακολουθούν να θεωρούνται ως πολιτικές κοινωνίες.

Τον πέμπτο αιώνα π.Χ., όπως απέδειξε ο ιστορικός Christian Meier, είχε ήδη πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα μια αλλαγή στον τρόπο αντίληψης-σύλληψης της πολιτικής μέσω της πολιτικοποίησης (Politisierung) της ιδιότητας του πολίτη. Ενώ η συμμετοχή στην πόλη είχε μέχρι τότε καθοριστεί από το κοινωνικό επίπεδο (status) και την συνθήκη – ευγενείς και μέλη λατρευτικών κοινοτήτων, χωρικοί και έμποροι, άρχοντες και πελάτες, πατέρες και συγγενείς κλπ. -, η ιδιότητα του πολίτη γίνεται το κριτήριο της κοινωνικής ταυτότητας. “Κατ’ αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε μια συγκεκριμένη ελληνική πολιτική ταυτότητα, σύμφωνα με την οποία η ιδέα ότι τα άτομα πρέπει να συμπεριφέρονται ως πολίτες βρήκε μια θεσμική μορφή”, γράφει ο Μεγίερ. Η συμμετοχή σε ομάδες που σχηματίστηκαν από οικονομικές ή λατρευτικές κοινότητες υποβιβάστηκε σε δεύτερο επίπεδο. Στο βαθμό που οι πολίτες μιας δημοκρατίας ήταν αφοσιωμένοι στην πολιτική ζωή, αντιλαμβάνονταν τους εαυτούς τους ως μέλη της πόλης. Η Πόλις (Polis) και η Πολιτεία (Politeia), η πόλη και η ιδιότητα του πολίτη (cité et citoyenneté), προσδιορίστηκαν αμοιβαία. Η ιδιότητα του πολίτη έγινε έτσι μια δραστηριότητα και μια μορφή ζωής μέσω της οποίας η πόλη, το άστυ, έγινε ένας τομέας σαφώς διακριτός από τον οίκο, το σπίτι. Η πολιτική έγινε ελεύθερος δημόσιος χώρος, σε αντίθεση με τον ιδιωτικό χώρο όπου κυριαρχούσε η αναγκαιότητα”. Σύμφωνα με τον Μεγίερ, αυτή η κατ’ εξοχήν ελληνική διαδικασία έχει κληροδοτηθεί στη δυτική πολιτική, στην οποία η ιδιότητα του πολίτη παρέμεινε – σίγουρα – με πολλές διακυμάνσεις ο αποφασιστικός παράγοντας.

Ωστόσο, ακριβώς αυτός ο παράγοντας μπαίνει σταδιακά στην αντίθετη διαδικασία: μια διαδικασία αποπολιτικοποίησης. Ενώ ήταν το κατώφλι της ενεργού και αμετάκλητης πολιτικοποίησης, η ιδιότητα του πολίτη γίνεται πια μια ξεκάθαρα παθητική προϋπόθεση, όπου η δράση και η αδράνεια, το δημόσιο και το ιδιωτικό συγχέονται και συγχωνεύονται. Αυτό που μεταφράζεται σε καθημερινή δραστηριότητα και τρόπος ζωής περιορίζεται τώρα στο νομικό καθεστώς και στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου που μοιάζει όλο και περισσότερο με δημοσκοπήση.

Οι μέθοδοι ασφαλείας έπαιξαν καθοριστικό ρόλο σε αυτήν τη διαδικασία. Η προοδευτική επέκταση σε όλους τους πολίτες των τεχνικών αναγνώρισης που παλαιότερα προορίζονταν για

παραβατικούς, επηρεάζει αναπόφευκτα την πολιτική τους ταυτότητα. Για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, η ταυτότητα δεν είναι πλέον συνάρτηση του κοινωνικού «ατόμου» και της αναγνώρισης του, του «ονόματος» και της «φήμης» του, αλλά των βιολογικών δεδομένων του που δεν δύνανται να φέρουν καμία σχέση με το θέμα όπως τα τρελά αραβουργήματα που αποτύπωσε ο αντίχειρας μου βουτηγμένος στο μελάνι πάνω σε ένα φύλλο χαρτιού ή όπως η διάταξη των γονιδίων μου στη διπλή έλικα του DNA. Το πιο ουδέτερο και το πιο ιδιωτικό γεγονός γίνονται έτσι το όχημα της κοινωνικής ταυτότητας, στερώντας από το “άτομο” τον δημόσιο χαρακτήρα του.

Εάν βιολογικά κριτήρια που δεν εξαρτώνται με κανέναν τρόπο από τη δική μου θέληση θα καθορίσουν την ταυτότητά μου, τότε η κατασκευή μιας πολιτικής ταυτότητας καθίσταται προβληματική. Τι είδους σχέση μπορώ να αποκτήσω με τα δακτυλικά μου αποτυπώματα ή τον γενετικό μου κώδικα; Ο χώρος ηθικής και πολιτικής που συνηθίζαμε να αντιλαμβανόμαστε χάνει το νόημά του και πρέπει να επανεξεταστεί διεξοδικά. Ενώ ο Έλληνας πολίτης καθοριζόταν από την αντίθεση μεταξύ του ιδιωτικού και του δημοσίου, το σπίτι (έδρα αναπαραγωγικής ζωής) και την πόλη (τόπος πολιτικής), ο σύγχρονος πολίτης φαίνεται μάλλον να εξελίσσεται εντός μιας ζώνης αδιαφορίας (αδιευκρίνιστης) μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού ή για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του Τόμας Χομπς, μεταξύ του φυσικού σώματος και του πολιτικού σώματος.

Η Οπτική Επιτήρηση από τη Φυλακή στο Δρόμο.

Αυτή η έλλειψη διαφοροποίησης πραγματοποιείται με την Οπτική Επιτήρηση στους δρόμους των πόλεών μας. Αυτή η μέθοδος ακολουθεί την ίδια πορεία με τα δακτυλικά αποτυπώματα: σχεδιασμένη για φυλακές, επεκτάθηκε σταδιακά σε δημόσιους χώρους. Ωστόσο, ένας χώρος Οπτικής Επιτήρησης δεν είναι πλέον η Αγορά, δεν έχει πλέον δημόσιο χαρακτήρα, είναι μια γκρίζα περιοχή μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού, της φυλακής και του φόρουμ. Ένας τέτοιος μετασχηματισμός πηγάζει από μια πληθώρα αιτιών, μεταξύ των οποίων η μετατόπιση της σύγχρονης Εξουσίας προς τη βιοπολιτική κατέχει μια ξεχωριστή θέση: πρόκειται για την κυβερνησιμότητα της βιολογικής ζωής των ατόμων (υγεία, γονιμότητα, σεξουαλικότητα κλπ.) και όχι πλέον μόνο για την άσκηση κυριαρχίας σε μια περιοχή. Αυτή η μετατόπιση της έννοιας της βιολογικής ζωής προς το κέντρο της πολιτικής εξηγεί την υπεροχή της φυσικής ταυτότητας έναντι της

πολιτικής ταυτότητας.

Αλλά δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η ευθυγράμμιση της κοινωνικής ταυτότητας με τη σωματική ταυτότητα ξεκίνησε με την ανησυχία για τον εντοπισμό των “καθ’ ἑξίν και κατ’ ἐπάγγελμα” υπότροπων παραβατικών και των επικίνδυνων ατόμων. Δεν προκαλεί έκπληξη, λοιπόν, ότι πολίτες που αντιμετωπίζονται σαν εγκληματίες, καταλήγουν να δέχονται ως δεδομένο ότι η αντιμετώπιση τους από το κράτος είναι η υποψία, το φακέλωμα και η επιτήρηση. Το βουβό αξίωμα, που πρέπει να πάρουμε, το ρίσκο να αναφωνήσουμε εδώ, είναι: “Κάθε πολίτης – στο βαθμό που είναι ζωντανό ον – είναι πιθανός τρομοκράτης”. Αλλά τι είναι ένα Κράτος, τι είναι μια κοινωνία που διέπεται από ένα τέτοιο αξίωμα ; Μπορούν ακόμη να οριστούν ως δημοκρατικά ή ακόμη και ως πολιτικά ;

Στα μαθήματά του στο Collège de France όπως στο βιβλίο “Επιτήρηση και τιμωρία” , ο Φουκώ σκιαγραφεί μια τυπολογική ταξινόμηση των σύγχρονων κρατών. Ο φιλόσοφος δείχνει πώς το κράτος του Παλαιού Καθεστώτος (Ancien Régime), που ορίζεται ως εδαφικό ή κυριαρχικό κράτος, του οποίου το σύνθημα ήταν «Σκοτώστε κι επιτρέψτε να ζήσουν», εξελίσσεται προοδευτικά προς μια κατάσταση όπου ο δημογραφικός πληθυσμός αντικαθιστά τον πολιτικό πληθυσμό και προς ένα κράτος πειθάρχησης, του οποίου το σύνθημα αντιστρέφεται στο «Ζήστε και αφήστε τους να πεθάνουν»: ένα κράτος που φροντίζει τη ζωή των υποκειμένων για να παράγει υγιή, εθελόδουλα και υποταγμένα σώματα.

Το κράτος στο οποίο ζούμε τώρα στην Ευρώπη δεν είναι ένα Κράτος πειθάρχησης, αλλά μάλλον – για να χρησιμοποιήσουμε τη φράση του Ζιλ Ντελεζ – ένα «Κράτος Επιτήρησης»: στόχος του δεν είναι η τάξη και η πειθαρχία. , αλλά η διαχείριση και ο έλεγχος. Μετά τη βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων ενάντια στη G8 στη Γένοβα τον Ιούλιο του 2001, ένας Ιταλός αστυνομικός δήλωσε “η κυβέρνηση δεν ήθελε να διατηρήσει την τάξη η αστυνομία αλλά να διαχειριστεί την αναταραχή” : δεν θα μπορούσε να το διατυπώσει καλύτερα. Από την πλευρά τους, Αμερικανοί διανοούμενοι που προσπάθησαν να προβληματιστούν σχετικά με τις συνταγματικές αλλαγές που επέφερε ο Patriot Act και η μετά-9/11 νομοθεσία προτιμούν να μιλούν για ένα «κράτος ασφαλείας» (security state). Αλλά τι σημαίνει «ασφάλεια» εδώ; Κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης, αυτή η έννοια – ή εκείνη της “αστυνόμευσης”, όπως λέγαμε τότε – ήταν συνυφασμένη με αυτήν της αστυνομίας. Ο νόμος της 16ης Μαρτίου 1791 κι

έπειτα εκείνος της 11ης Αυγούστου 1792, εισήγαγαν στη γαλλική νομοθεσία την ιδέα, που διέγραψε μια μακρά ιστορία στη νεωτερικότητα, της «αστυνομίας ασφαλείας». Στις συζητήσεις που προηγούνται της υιοθέτησης αυτών των νόμων, είναι σαφές ότι η αστυνομία και η ασφάλεια ορίζονται αμοιβαία. αλλά οι ομιλητές – συμπεριλαμβανομένων των Armand Gensonné, Marie-Jean Hérault de Séchelles, Jacques Pierre Brissot – δεν είναι ικανοί να ορίσουν ούτε τη μία ούτε την άλλη. Οι συζητήσεις εστιάζονται στις σχέσεις μεταξύ της αστυνομίας και του δικαστικού σώματος. Σύμφωνα με τον Ζενσονέ, αυτές είναι «δύο απόλυτα ξεχωριστές εξουσίες». και όμως, ενώ ο ρόλος του δικαστικού σώματος είναι σαφής, ο ρόλος της αστυνομίας φαίνεται αδύνατον να οριστεί.

Η ανάλυση των παρεμβάσεων των βουλευτών δείχνει ότι η θέση της αστυνομικής εξουσίας είναι πραγματικά απροσδιόριστη και ότι πρέπει να παραμείνει έτσι, γιατί εάν απορροφηθεί εξ ολοκλήρου από τη δικαιοσύνη, η αστυνομική εξουσία δεν θα μπορούσε πλέον να υπάρχει. Είναι το περίφημο «περιθώριο εκτίμησης» που εξακολουθεί να χαρακτηρίζει τη δραστηριότητα του αστυνομικού: σε σχέση με τη συγκεκριμένη κατάσταση που απειλεί τη δημόσια ασφάλεια, ο αστυνομικός ενεργεί ως κυρίαρχος. Με αυτόν τον τρόπο, δεν προσδιορίζει ούτε προετοιμάζει – όπως επαναλαμβάνεται λανθασμένα – την απόφαση του δικαστή: κάθε απόφαση λαμβάνει υπ’ όψιν τις αιτίες και η αστυνομία παρεμβαίνει στα αποτελέσματα, δηλαδή σε μια αδιευκρίνιστη κατάσταση. Μία αδιευκρίνιστη κατάσταση που δεν ονομάζεται πλέον, όπως τον 17ο αιώνα, «λόγος Κρατικής ανάγκης», αλλά «λόγος ασφαλείας».

Μια πολιτική ζωή που έχει γίνει αδύνατη

Έτσι, το κράτος ασφαλείας (security state) είναι το αστυνομικό κράτος, ακόμα κι αν ο ορισμός της αστυνομίας αποτελεί μία μαύρη τρύπα στο δόγμα του δημοσίου δικαίου: όταν τον 18ο αιώνα εμφανίστηκε στη Γαλλία και στη Γερμανία η αστυνομική συνθήκη του Νικολά ντε Λα Μάρε και του Johann Heinrich Gottlob von Justi “Grundsätze der Policy-Wissenschaft” (ΣτΜ. Αρχές της Αστυνομικής Επιστήμης), η αστυνομία περιορίζεται στην ετυμολογία της πολιτείας και τείνει να ορίζει την πραγματική πολιτική, τον όρο «πολιτική» που ορίζεται μόνο στην εξωτερική πολιτική. Ο Φον Ζούστι αποκαλεί έτσι ως την Πολιτική (Politik) τη σχέση ενός κράτους με τους άλλους και την Αστυνομία (Polizei) τη σχέση ενός κράτους με τον εαυτό του: «Η αστυνομία είναι η ισχύουσα σχέση ενός κράτους με τον ίδιο το

θεσμό”.

Βάζοντας τον εαυτό του κάτω από το σύμβολο της ασφάλειας, το σύγχρονο κράτος αφήνει το βασίλειο της πολιτικής για να εισέλθει στην περιοχή ενός no man's land (ΣτΜ. ουδέτερη ή/και νεκρή ζώνη), της οποίας η γεωγραφία και τα σύνορα δεν είναι κατανοητά και για τα οποία λείπει η εννοιολογία. Αυτό το κράτος, του οποίου το πλαίσιο είναι αδιευκρίνιστο. Εκείνο το Κράτος του οποίου το όνομα ετυμολογικά αναφέρεται στην απουσία ανησυχίας (securus: sine cura), μπορεί αντίθετα να μας κάνει να ανησυχούμε περισσότερο για τους κινδύνους στους οποίους εκθέτει τη δημοκρατία, καθώς εκεί η πολιτική ζωή έχει καταστεί αδύνατη. Ωστόσο, η δημοκρατία και η πολιτική ζωή είναι – τουλάχιστον στην δική μας παράδοσή – συνώνυμες.

Αντιμέτωποι με ένα τέτοιο κράτος, πρέπει να επανεξετάσουμε τις παραδοσιακές στρατηγικές πολιτικής σύγκρουσης. Στο αστυνομικό μοντέλο, οποιαδήποτε σύγκρουση και οποιαδήποτε περισσότερο ή λιγότερο βίαιη απόπειρα ανατροπής της εξουσίας, παρέχει στο κράτος την ευκαιρία να διαχειριστεί τα αποτελέσματά της σύγκρουσης προς όφελος των δικών του συμφερόντων. Αυτό φαίνεται από τη διαλεκτική που συνδέει στενά την ένοπλη πάλη και την κρατική απάντηση σε μια φαύλη σπείρα. Η πολιτική παράδοση της νεωτερικότητας έχει σκεφτεί τις ριζοσπαστικές πολιτικές αλλαγές με τη μορφή μιας επανάστασης που ενεργεί ως η θεσμική εξουσία μιας νέας θεσμισμένης τάξης. Πρέπει να εγκαταλείψουμε αυτό το μοντέλο για να στοχαστούμε πάνω σε μία δυναμική αποδόμησης που δεν θα πέσει στην παγίδα του αστυνομικού μηχανισμού για να γκρεμοτσακιστεί στη φαύλη σπείρα της βίας. Εάν θέλουμε να σταματήσουμε την αντιδημοκρατική παρεκτροπή του αστυνομικού κράτους, το πρόβλημα των μορφών και των μέσων μιας τέτοιας αποδομητικής δυναμικής αποτελεί το ουσιαστικό πολιτικό ζήτημα πάνω στο οποίο θα πρέπει να προβληματιστούμε τα επόμενα χρόνια.

Giorgio Agamben

Philosophe, auteur entre autres de L'Homme sans contenu, Circé, Belval (Vosges), 2013

Φιλόσοφος, Συγγραφέας ανάμεσα σε άλλα του :

“Ο Άνθρωπος χωρίς περιεχόμενο” 2013.

Αναδημοσίευση :

<https://www.monde-diplomatique.fr/2014/01/AGAMBEN/49997>

Μετάφραση Θεόφιλος Βανδώρος.